

ORTADOğU GÜNDEMİ

1-7 Mayıs 2023

2023

■ LEVANT GÜNDEMİ

Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

Arap Birliği, Kahire’de Sudan ve Suriye’deki gelişmeleri tartışmak amacıyla daimî delegeler düzeyinde acil toplantı gerçekleştirdi. Arap ülkelerinin Şam’ın Arap Birliğine dönüşü konusunda ilerleme sağladığı açıklandı.¹

Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu; Türkiye, Rusya, İran ve Esad rejimi arasında ilk kez yapılacak 4’lü dışişleri bakanları toplantısının 10 Mayıs’ta Moskova’da düzenlenmesi konusunda Moskova yönetiminin tarihi teyit ettiğini söyledi. Çavuşoğlu, yalnızca İran’dan kimin katılacağı net olmadığını, İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan’ın İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ile Afrika turuna gitmesi durumunda bir başka yetkilinin Moskova’ya geleceğini aktardı.²

Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR) tarafından yayınlanan verilere göre Suriye’de nisan ayında 8’i çocuk 7’si kadın olmak üzere 99 sivil çatışma sebebiyle hayatını kaybetti. Vilayet bazında kayıpların %32’sinin Deyrizor’da, %25’inin ise Hama’da gerçekleştiği kaydedildi.³

Suriye’nin kuzeyindeki Halep Havalimanı’nın, İsrail tarafından hava saldırısıyla hedef alınarak hizmet dışı kaldığı açıklandı. Halep çevresindeki bazı noktaların da saldırıda hedef alındığı ifade edilen haberde bir askerin öldüğü belirtildi.⁴

• Suriye Rejimi

İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, Suriyeli mevkidaşı Beşar Esad’ın davetlisi olarak Şam’a resmî bir ziyaret gerçekleştirdi. Esad ve Reisi, görüşmelerinin sonunda “uzun vadeli kapsamlı bir stratejik iş birliği planı için mutabakat zaptı” imzaladı. İran Cumhurbaşkanı, “Savaşta yanınızda olduk ve yeniden yapılanma dönemi olan bu dönemde de yanınızda olacağız. İki ülke arasındaki ilişkilerin siyaset, ekonomi, güvenlik ve diğer her düzeyde genişletildiğini teyit ediyoruz” ifadelerini kullandı.⁵

Dera’nın batı kırsalındaki Neva kasabasında kimliği belirsiz saldırganların açtığı ateş sonucu araç içerisinde bulunan 2 rejim milisi öldürüldü. Bölgeye çok sayıda rejim gücü sevk edilirken hadisenin ardından bölge ahalisinin olaya dair bilgi almak amacıyla sorguya çekildiği de iddia edildi.⁶

1 <https://turkish.aawsat.com/arap-dunyasi/4313851-arap-birligi-sudan-ve-suriye-icin-toplandi>

2 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-konulu-4lu-disisleri-bakanlari-toplantisi-10-mayista-moskovada-yapilacak/2890360>

3 <https://www.qasiounnews.com/ar/articles/262356/الشبكة-السورية-مقتلمدنيًا-خلال-شهر-نيسان>

4 <https://www.ntv.com.tr/dunya/israil-halep-havalimanini-vurdu,Qil8x26jXky0BPNaVefeag>

5 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4310576/esed-suriye-yi-yeniden-inşa-ihalesini-iran-verecek>

6 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/262494/إصابة-عنصرين-من-قوات-النظام-بجرف-درعا>

İsrail tarafından gerçekleştirilen ve Halep Havaalanı çevresini hedef alan saldırının bilançosu rejim kaynaklarınca açıklandı. Buna göre havaalanı bölgesinde görevli 3 rejim hava kuvvetleri subayı saldırılarda öldürüldü. Rejim kaynakları saldırının hem karadan karaya füze-leri hem de İsrail uçaklarının hava saldırılarını kapsadığını öne sürdü.⁷

• Fırat'ın Doğusu

ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM), Suriye'nin kuzeybatısında üst düzey bir El Kaide liderine yönelik saldırı düzenlediklerini bildirdi. CENTCOM'un resmî sosyal medya hesabından yapılan açıklamada, "3 Mayıs 2023 günü yerel saatle 11.42'de ABD Merkez Komutanlığı kuzeybatı Suriye'de üst düzey bir El Kaide liderini hedef alan tek taraflı bir saldırı düzenlemiştir. Operasyonla ilgili detaylar geldikçe kamuoyunu bilgilendirmeye devam edeceğiz" ifadelerine yer verildi.⁸

Suriye Demokratik Güçleri (SDG) tarafından yapılan açıklamada sözde özel kuvvet unsurlarınca yapılan güvenlik operasyonunda 2 IŞİD militanı Haseke'de ele geçirildi. Söz konusu IŞİD unsurlarının el-Hol Kampı ve çevresindeki IŞİD kaçakçılık ağının önemli isimleri olduğu ve bu operasyonla kampların güvenlik ve istikrarına yönelik olumlu bir hamle yapıldığı örgütçe öne sürüldü.⁹

CENTCOM, nisan ayında yerel müttefikleriyle birlikte Suriye ve Irak'ta IŞİD'e karşı gerçekleştirdikleri ortak operasyonlarda 13 IŞİD'linin öldürüldüğünü açıkladı. CENTCOM, sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada, bu operasyonlarda 28 IŞİD'linin de tutuklandığını duyurdu. CENTCOM nisan ayında Suriye'de 10'u ortak olmak üzere 11 operasyon gerçekleştirdi. Bu operasyonlarda 4 IŞİD'li öldürülürken 21'i yakalandı.¹⁰

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

İdlibde Fethül Mübin Operasyon odası tarafından rejim güçleri keskin nişancı saldırıları ve topçu atışlarıyla hedef alındı. Rejim birliklerinin cephe hattındaki bazı köyleri topçu atışıyla hedef almasının ardından gerçekleşen bu saldırılarda İdlibiin güney kırsalında en az 3 rejim milisi öldürülürken çok sayıda yaralı olduğu iddia edildi.¹¹

Türkiye Millî Savunma Bakanı yaptığı açıklamada, Türk güvenlik güçlerinin Suriye ve Irak'ın kuzeyinde üç gün içinde 13 PKK'lı teröristi "etkisiz hâle getirdiğini" söyledi. Hulusi Akar katıldığı bir etkinlikte, "Düzenlenen operasyonlarda beş terörist daha etkisiz hâle getirildi. Böylece Suriye ve Irak'ın kuzeyinde üç günde 13 terörist etkisiz hâle getirilmiş oldu" ifa-

7 <https://www.qasiounnews.com/ar/articles/262389/الغارات-الاسرائيلية-على-مطار-حلب-تودي-بحياة-ثلاثة-ضباط-من-قوات-النظام>

8 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/88822-CENTCOM:-Suriye'de-üst-düzyer-bir-El-Kaide-liderine-saldırı-düzenledik>

9 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/262403/المهام-المشتركة-تلقي-القبض-على-عنصرين-من-داعش-في-الحسكة>

10 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/060520231>

11 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/262439/سقوط-قتلى-وجرحى-من-قوات-بريف-الذلب>

delerini kullandı. Akar, “Terörle mücadele aynı kararlılık ve azimle artan bir hızla devam etmektedir” diye ekledi.¹²

İdlib-Halep-Lazkiye ve Hama kırsallarında faaliyet gösteren muhalif Fethiül Mübin Operasyon Odası 2023 Nisan ayı karnesini açıkladı. Odadan yapılan açıklamaya göre nisan ayı içerisinde rejime ait 28 nokta keskin nişancılar, topçu ateşi ve roketlerle hedef alınırken bu eylemlerde 83 rejim milisi öldürüldü 51 milis de yaralandı.¹³

İsrail-Filistin

İsrail Hava Kuvvetleri, İsrailin güneyindeki Filistin yerleşim bölgesinden fırlatılan 37 roketle yanıt olarak 2 Mayıs'ta Gazze Şeridiine hava saldırıları düzenledi. Filistin medya kuruluşları, Gazzenin kuzey ve orta kesimlerinde patlama sesleri duyulduğunu bildirdi.¹⁴

İsrail Ulusal Güvenlik Bakanı Itamar Ben-Gvir 3 Mayıs'ta yaptığı açıklamada, Otzma Yehudit Partisinin Başbakan Binyamin Netanyahu'nun «tamamen sağcı bir politika» uygulayana kadar Knesset oylarını boykot edeceğini söyledi. Sderot'ta yaptığı basın açıklamasında, “Başbakan sağcı bir hükümet istemiyorsa beni kovabilir. Başbakan tamamen sağcı bir hükümet istediğimizi ve tartışmaların ayrılmaz bir parçası olduğumuzu anlayana kadar Knesset'teki oylara katılmayacağız” dedi.¹⁵

İsrail Tel Aviv'de 3 Mayıs sabahı, Türkiye'de 14 Mayıs'ta yapılacak Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Seçimleri için sandık kurularak oy verme işlemi başladı. Seçmenler, Türkiye'nin Tel Aviv Büyükelçiliğinde kurulan 2 sandıkta, yerel saatle 09.00'dan 7 Mayıs akşamına dek oy kullandı.¹⁶

Batı Şeria'daki üst düzey Filistin İslami Cihad (PIJ) Siyasi Yetkilisi Khader Adnan, açlık grevine başladıktan 86 gün sonra 2 Mayıs'ta İsrail hapishanesinde öldü. İsrail Hapishane Servisi (IPS), 44 yaşındaki Adnan'ın hücrelerinde baygın hâlde bulunduğunu söyledi. IPS'ye göre Adnan, açlık grevi sırasında tıbbi muayeneden geçmeyi veya tedavi görmeyi reddetti.¹⁷

Filistin İslami Cihad, 2 Mayıs'ta yaptığı açıklamada, İsrail'in Khader Adnan'ın ölümündeki “iğrenç suçun” tüm sorumluluğunu üstlendiğini ve “bedelini ödeyeceğini” söyledi. Adnan'ı “şehit” ve “cesur bir lider” olarak nitelendiren açıklamada, PIJ'nin “Filistin işgal altında kaldığı sürece cihat ve direniş yolundan vazgeçmeyeceği” belirtildi.¹⁸

12 <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-neutralizes-13-pkk-terrorists-in-northern-syria-iraq-in-3-days/2890017>

13 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/262457/غرفة-عمليات-الفتح-المبين-تكشف-أعداد-قتلى-النظام-خلال-شهر-نيسان>

14 <https://www.timesofisrael.com/sirens-blare-in-south-as-idf-strikes-gaza-in-response-to-rocket-fire/>

15 <https://www.jpost.com/breaking-news/article-741935>

16 <https://www.salom.com.tr/haber/127362/israilde-turkiyedeki-secimler-icin-oy-verme-islemleri-basladi>

17 <https://www.jpost.com/breaking-news/article-741825>

18 <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/article-741895>

Ürdün

Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Ürdün Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Eymen Safedi bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Görüşmede Suriye konusunun ele alındığı belirtildi.¹⁹

Ürdün Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi (CSS) tarafından kısa süre önce yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre Ürdünlülerin yüzde 74 gibi büyük bir çoğunluğunun krallıkta işlerin olumsuz yönde ilerlediğine inanırken sadece yüzde 24'ünün olumlu yönde ilerlediğine inandığı belirlendi. Ankete göre krallığın gidişatına ilişkin olumsuz görüşün nedenleri arasında yüzde 38 ile ekonomik koşulların kötüleşmesi ve gerilemesi, yüzde 20 ile fiyatların ve hayat pahalılığının artması, yüzde 19 ile işsizlik oranlarının yükselmesi, yüzde 8 ile yoksulluğun artması, yüzde 6 ile hükûmetin karar alma süreçlerindeki kafa karışıklığı ve yüzde 5 ile yolsuzluk, adam kayırma ve nepotizmin yaygınlaşması yer aldı.²⁰

Ürdün Silahlı Kuvvetlerinden yapılan açıklamada, Suriye topraklarından gelen büyük miktarlarda uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı ve sızma girişiminin engellendiği bilgisi verildi. Açıklamada, Doğu ordusunun toplam 1.200.000, Kuzey ordusunun ise 300.000 Captagon hap ele geçirdiği kaydedildi.²¹

İsrail, kaçakçılık suçlamasıyla gözaltına aldığı Ürdünlü milletvekili İmad el-Advanı serbest bıraktı. Ürdünlü vekilin avukatı Cevad Bulas, Milletvekili Advanın gözaltı süresinin uzatılmasının planlandığını ancak İsrail tarafından kendisine duruşmanın iptal edildiği yönünde bilgi verildiğini söyledi. Öte yandan İsrail Kamu Yayın Kuruluşunda (KAN) yer alan haberde de Ürdünlü vekilin serbest bırakıldığı ve dava sürecinin Ürdün'de devam edeceği kaydedildi.²²

Lübnan

Lübnan eski Cumhurbaşkanı Mişel Avn, geçtiğimiz aylarda yaptığı açıklamayla Beyrut yönetiminin Suriyeli mültecileri ülkelerine geri göndermeye başladığını açıkladı. Ülkedeki 1,5 milyon Suriyeliyi iç savaşın sona ermesinin ardından ülkelerine yollamaya başlayan Lübnan hükûmeti ise beklemediği bir tepkiyle karşılaştı. Ülkelerine dönmek için direnen Suriyelilerin çıkardığı isyanı Lübnan Ordusu güçle bastırabildi.²³

İsrail medyası, Netanyahu'nun son haftalarda Lübnan, Suriye ve Gazze'den gelen saldırılara askerî karşılık vermek için Ramazan ayının ve Yahudi bayramlarının bitmesini beklediğini iddia etti. İsraili siyasi analist Yoni Ben-Menachem, Lübnan, Suriye ya da diğer ülkelerde

19 <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-cavusoglu-urdunlu-mevkidasi-ile-gorustu-764071.html>

20 <https://www.jordannews.jo/Section-109/News/74-Jordanians-hold-negative-view-of-Kingdom-s-direction-poll-finds-28425>

21 <https://en.royanews.tv/news/41611/2023-05-08>

22 <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-hands-jordanian-lawmaker-held-gun-running-case-over-jordan-2023-05-07/>

23 <https://www.haberler.com/dunya/lubnan-in-ulkelerine-gondermek-suriyeliler-isyan-15851517-haberi/>

Hamas, İslami Cihad ve Hizbullah liderlerine karşı yurt dışı suikastlarının dzenlenmesinin gçl bir ihtimal olduğunu belirtti.²⁴

Lübnan Hakimler ve Savcılar Disiplin Kurulunun Cebel Lübnan Mahkemesi Başsavcısı Gada Avn hakkındaki kararı, Lübnan'ın resmî haber ajansı NNA'da paylaşıldı. Açıklamada, Yargıç Cemal el-Hacar başkanlığındaki Hakimler ve Savcılar Disiplin Kurulu, Avn'ın görevden alınmasına karar verdiği ifade edildi. Başsavcı'nın neden görevden alındığına dair ise herhangi bir detay verilmedi.²⁵

Lübnan'da Türkiye'nin 14 Mayıs'ta yapacağı Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri için oy kullanma işlemi tamamlandı. Beyrut Bykelliğinde 1 Mayıs'tan itibaren başlayan oy verme işlemi 7 Mayıs'ta sona erdi.²⁶

24 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-hukumeti-krizlerle-mucadelede-yakinda-yeni-adimler-atabilir/2888936>

25 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/lubnanda-yolsuzluk-davalarinin-bassavcisi-gorevden-alindi-764883.html>

26 <https://www.sondakika.com/haber/haber-lubnan-da-turkiye-nin-secimleri-tamamlandi-15875067/>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani, Almanya İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı Müsteşarı Jochen Flaspert ve Maliye Bakanlığı Müsteşarı Werner Caster'ın da yer aldığı bir Alman hükûmet heyetini kabul etti. Görüşmede, Irak ve Almanya arasındaki ilişkileri güçlendirmenin, iki halkın çıkarlarını temin edecek ortaklık anlaşmalarını etkili hâle getirmenin yolları ele alındı. Sudani, Irak-Alman İstihdam, Göç ve Yeniden Bütünleşme Merkezinin açılışını kutladı ve Irak'ın ikili ilişkileri geliştirme konusundaki kararlılığını vurguladı.²⁷

İran'ın Dinî Lideri Ali Hamaney resmî ziyaret kapsamında Tahran'a giden Irak Cumhurbaşkanı Abdullatif Cemal Reşid ve beraberindeki heyeti kabul etti. İki ülke arasında yapılan anlaşmalara dikkati çeken Hamaney, özellikle de son dönemdeki güvenlik ve ekonomik anlaşmalarının ciddi bir şekilde takip edilmesi gerektiğini belirtti. Hamaney, İran-İrak ilişkilerinin gelişmesine düşman olanlara vurgu yaparak ortak değerler nedeniyle dış faktörlerin ilişkileri etkileyemeyeceği değerlendirmesinde bulundu.²⁸

Türkmenistan Devlet Başkanı Kurbankulu Berdimuhamedov, Türkmenistan'ı İran, Irak ve Türkiye'ye bağlayacak bir ulaşım koridoru kurmayı planladığını duyurdu. Aşgabat'ta düzenlenen "Uluslararası Transit ve Ulaşım Koridorları: Etkileşim ve Kalkınma 2023" başlıklı konferansta konuşan Berdimuhamedov, "Gelecekte doğudan batıya bir ulaşım koridoru olacak. Türkmenistan, İran, Irak ve Türkiye'yi birbirine bağlayacak" ifadelerini kullandı.²⁹

Irak heyeti, Suriye-İrak ortak komitesinin 11. oturumu kapsamında Suriye Yatırım Ajansı (SIA) ziyaret etti. SIA Genel Direktörü Madian Diab, 2 Mayıs 2023'te Irak Ulusal Yatırım Komisyonu (NIC) Başkanı Hayder Makkiyah ile yatırım ve iş birliğini güçlendirmenin ve aktifleştirmenin yollarını görüşmek üzere Şam'da bir araya geldi. Diab, yatırımcılara sağlanan faydalar, teşvikler, vergi ve gümrük muafiyetlerine dikkat çekerek 18 sayılı Yatırım Kanunu ve değişiklikler konusunda bilgi sundu.³⁰

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri'nin Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert, BM Güvenlik Konseyine, iklim değişikliğinin Irak ve gıda güvenliği üzerindeki etkileri ve Irak hükûmetinin çalışmaları konusunda rapor vereceğini söyledi. Plasschaert, hükûmetin iklim değişikliğinin etkileriyle mücadele etmek için aldığı önlemleri uygulamak üzere ortaya koyduğu uluslararası toplumla iş birliği ve koordinasyon taahhüdünü övdü.³¹

27 <https://ina.iq/turkmen/38943-babakan-sudani-irakn-almanya-ile-ilikileri-gelitirme-konusundaki-kararln-teyit-etti.html>

28 <https://www.tebaajansi.com/irak/cumhurbaskani-resid-ile-hamaney-gorustu-h307239.html>

29 <https://shafaq.com/en/World/New-transport-corridor-to-connect-turkmenistan-iran-iraq-and-turkey>

30 <https://syrianobserver.com/news/82810/syria-iraq-discuss-developing-investment-in-both-countries.html>

31 <https://www.basnews.com/en/babat/805527>

• Güvenlik

Eski Irak Başbakanı Mustafa Kazimi hakkında Haşdi Şaabi Heyeti Başkan Yardımcısı Ebu Mehdi el-Mühendis ve İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin öldürülmesinde "kusuru ve ihmali" olduğu gerekçesiyle yapılan şikâyet üzerine soruşturma açıldı. İran ile yakınlığı bilinen Milletvekili Hüseyin Munis, Mühendis ve Süleymani'nin öldürüldüğü ve Uluslararası Bağdat Havalimanı'nın hedef alınmasıyla Irak'ın egemenliğinin ihlal edilmesine göz yumduğu gerekçesiyle dönemin İstihbarat Servisi Başkanı olan Kazimi hakkında savcılığa şikâyette bulunmuştu. ABD'nin Bağdat Havalimanı'na 3 Ocak 2020'de düzenlediği saldırıda Süleymani ve Mühendis öldürülmüştü.³²

İtalya Savunma Bakanı Guido Crosetto resmî bir ziyaret için Irak'a gitti. Crosetto, Irak Cumhurbaşkanı Reşid ile bir araya gelerek ikili ilişkileri yoğunlaştırmaya yönelik ortak arzuya odaklanan bir görüşme gerçekleştirdi. İtalyan yetkili, Cumhurbaşkanı Reşid ve Savunma Bakanı Sabit Abbasi ile yaptığı görüşmelerde, İtalya ve Irak Silahlı Kuvvetleri arasındaki iş birliğini güçlendirmeye, terörle mücadeleye ve ekonomik iş birliğine odaklandı.³³

Irak Hava Kuvvetleri 7 Mayıs Pazar günü kuruluşunun 92. yıl dönümünü kutlarken Pakistan'dan ilk uçak sevkiyatı gerçekleştirildi. Irak Silahlı Kuvvetleri 2003'teki ABD işgalinin ardından önemli ölçüde yeniden inşa edilmek zorunda kalırken Bağdat hükûmeti hâlihazırda silahlı güçlerini yeniden inşa etmeye devam ediyor.³⁴

ABD Savunma Bakanlığı Genel Müfettiş Ofisinin son üç aylık raporuna göre, Irak Ordusu istihbarat, gözetleme ve keşif uçuş saatlerini önemli ölçüde artırdı. ABD öncülüğündeki koalisyon tarafından sağlanan bilgilere dayanan raporda, Irak sabit kanatlı istihbarat, gözetleme ve keşif uçağının ocakta 85, şubatta 139, martta 253 saat uçtuğu belirtildi.³⁵

• Ekonomi

Irak Devlet Petrol Pazarlama Şirketi SOMO, Irak'ın nisanda marta göre günde 262 bin varil düşüşle günde 3,938 milyon varil ham petrol ürettiğini açıkladı. Bu seviye, ülkenin Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC+) ve müttefikleri ile yaptığı anlaşma kapsamında taahhüt edilen nisan kotasının yaklaşık 500 bin varil altında üretim yaptığı anlamına gelmektedir.³⁶

Irak Petrol Bakanı Hayyan Abdulgani yaptığı açıklamada, Irak ve Total Enerjinin uzun süredir ertelenen 27 milyar dolar bütçeli projeye önümüzdeki iki hafta içinde başlamayı beklediklerini söyledi. Abdulgani, anlaşmayla ilgili beş yan anlaşmanın önümüzdeki iki hafta içinde imzalanacağını ve bu anlaşmaların projenin önünü açmasını beklediğini söyledi.³⁷

32 <https://www.tebaajansi.com/irak/savciliktan-eski-basbakan-kazimi-ye-sorusturma-h307281.html>

33 <https://decode39.com/6616/crosetto-iraq-armed-forces/>

34 <https://www.basnews.com/en/babat/806095>

35 <https://www.janes.com/defence-news/air-platforms/latest/iraq-increasing-airborne-isr-capacity>

36 <https://www.reuters.com/business/energy/iraqs-crude-production-fell-more-than-6-april-source-2023-05-02/?rpc=401&>

37 <https://www.reuters.com/business/energy/totals-27-bln-iraq-project-expected-begin-two-weeks-iraqi-oil-minister-2023-05-03/?rpc=401&>

Irak Başbakanı Sudani, petrol yatırımı sektöründeki ilerlemeyi ve Irak ile büyük uluslararası aktörler arasındaki ortaklıkların geliştirilmesini görüşmek üzere çeşitli uluslararası petrol şirketlerinin temsilcileriyle bir araya geldi. Temsilciler, şirketlerinin çalışmalarını ve Petrol Bakanlığı ile olan yükümlülüklerini hızlı bir şekilde yerine getirmelerini engelleyen önemli engelleri Sudani'ye aktardı. Başbakan ilgili makamlara, giriş vizeleri verilmesi, gümrük ve vergi işlemlerinin hızlandırılması yoluyla şirketlerin işlerini kolaylaştırmaları talimatını verdi.³⁸

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Iraklı Hristiyanlar hakkında, ülkenin çeşitli bölgelerine dağılımlarını, eğitim düzeylerini, mesleki becerilerini, medeni hallerini, aile üyelerinin sayısını, mesleklerini, konutlarının kalitesini fotoğraflayan dijital bir "veri tabanı" oluşturmak üzere bilgi toplanmaya başlandı. Azınlık İnanç Cemaatleri Vakfı Hristiyan İşleri Bölümü, ülkenin gayrimüslim topluluklarının fertlerine yönelik istatistiksel verilerin toplanması için elektronik bir form geliştirdi ve dağıtmaya başladı.³⁹

38 <https://english.aawsat.com/home/article/4309066/sudani-stresses-iraq's-readiness-support-its-economic-partners>

39 http://www.fides.org/en/news/73711-ASIA_IRAQ_The_Iraqi_government_launches_data_collection_to_create_a_digital_database_on_Christian_communities

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan 5 Mayıs 2023'te Irak Türkmen İslami Birliği Genel Sekreteri Casim Muhammed Cafer Bayatlı ile Bağdat'ta görüştü. Görüşmede Türkmenlerin Irak'taki durumu ve kabinede temsil edilmesi ele alındı. Ayrıca görüşmede Türkmen toplumunun birliğine Kerkük ve Tuzhurmatu'da 2017 yılından bu yana elde edilen kazanımların korunması önemine vurgu yapıldı.⁴⁰

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, 7 Mayıs 2023'te İsveç'teki Türkmen gazetecilerden oluşan bir heyet ile bir araya geldi. Görüşmede Turan, Türkmen diasporasının önemine değindi ve ITC kapılarının her zaman bütün Türkmenlere açık olduğunu belirtti.⁴¹

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü dolayısıyla bir mesaj yayımladı. Turan mesajında, Dünya İşçi Bayramı münasebetiyle tüm işçileri ve özellikle de Türkmen işçilerini tebrik etti.⁴²

Türkiye Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Yalçın Topçu, Levi katliamının 99. yıl dönümü dolayısıyla açıklama yaptı. Topçu açıklamasında, "İngiliz lejyoner askerleri tarafından 4 Mayıs 1924'te Türkmenlerin Türkiye'nin yanında olmasını engellemek için yüzlerce sivil soydaşımız katledildi" ifadesini kullandı.⁴³

Kerkük petrolünün Suriye'ye uzanan Banyas boru hattı ile ihraç edilmesi yönünde Irak ile Suriye arasında görüşmeler olduğu belirtildi. Irak Ticaret Bakanı Esir el-Gariri tarafından yapılan açıklamaya göre Kerkük petrolünün ihracı Irak devletine büyük maliyete neden oluyor. Bu yüzden Kerkük- Banyas boru hattının önemli olduğunu ifade eden Gariri, bu hattın imarının da büyük maliyetinin olduğunu söyledi.⁴⁴

Türkmeneli Partisi Başkanı Riyaz Sarıkahya, 7 Mayıs 2023'te Türkmeniyeye kanalında Türkmenlerin durumuyla ilgili değerlendirmeler yaptı. Sarıkahya, Türkmenlerin profesyonel medya kuruluşlarına ihtiyaç duyduğuna vurgu yaptı.⁴⁵

Irak Parlamentosu Maliye Komisyonu, anayasanın 140. maddesinin uygulanması için 100 milyar (75 milyon \$ civarı) Irak dinarı tahsis ettiğini açıkladı.⁴⁶

40 <https://www.facebook.com/itchasanturan/posts/pfbid0G8sNqFipKu556mFSS7qipB1hNb6fWpDqBvVQoJkPV6MtWvq8vN59KtShZcMyE9CvI>

41 <https://www.facebook.com/itchasanturan/posts/pfbid04rUuddi9hWzNCCChmkhRUF6STFuXGeMyyCgVeFMeUizjJeZyhYXSH4vLLPL3hJCLI>

42 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/41094-itc-genel-baskani-hasan-turan-dan-1-mayis-mesaji.html>

43 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/41140-topcu-dan-levi-katliami-mesaji.html>

44 <https://arabic.rt.com/business/1458061-سيوتنيك-مفاوضات-سورية-عراقية-لإعادة-ضخ-النفط-عبر-أنابيب-كركوك-بانياس/>

45 <https://www.youtube.com/watch?v=uy4zE5EwTek>

46 <https://kirkuktv.net/AR/Details/15124>

Musul Türkmen Milletvekili Lokman Reşidiyeli, Musul'da düzenlenen bahar şenlikleri nedeniyle Musul'u ziyaret eden Irak Parlamento Başkanı Muhammed el-Halbusi'yi karşıladı. Reşidiyeli, Musul'da Halbusi'ye refakat etti.⁴⁷

• Güvenlik

Irak Hava Kuvvetlerine bağlı F-16 uçaklarının 5 Mayıs 2023'te Kerkük'ün Çay Vadisi bölgesinde terör örgütü IŞİD hedeflerini vurdu. Hava saldırısı sonucu 3 IŞİD militanı öldürüldü.⁴⁸

Haşdi Şaabi heyetine bağlı 40. Tugay, Kerkük'ün kuzey batısında operasyon gerçekleştirdi. Yapılan operasyonun amacı herhangi bir IŞİD sızmasının önüne geçmek olduğu belirtildi.⁴⁹

Ekonomi, Sosyal Faaliyet ve Kültür

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan Türkmen Muharipler Derneğinin 20. kuruluş yıl dönümü kutlamasına katıldı. Kutlamada Turan, Türkmenlerin Irak kimliğinin korunması ve Irak Ordusu içerisindeki rollerine değindi.⁵⁰

5 Mayıs 2023 tarihinde Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Türkmen bölgelerinin imarı için 100 milyar Irak dinarı talep ettiklerini açıkladı.⁵¹

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, 2 Mayıs 2023'te Kerkük vilayetinin tanınmayan yatırımcılar alanına dönüştüğünü söyledi. Kerkük'teki yatırımların bir tür yıkım ve bozukluğa yol açtığını belirten Salihi, yatırım adı altında devlet arazilerinin istila edildiğini ifade etti.⁵²

Musul vilayetine bağlı Telafer ilçesine temiz su ulaştırmak amacıyla Irak İmar, İskân ve Belediyeler Bakanlığına bağlı Aşur Şirketi, 17 km uzunluğunda temiz su boru hattını döşedi.⁵³

47 https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02T5vcNYc7NBj6VunxiZ4bHSQW9NkNawV6fHHvJN67nCmAiRoQd7FLLxJHjSEq1zYzl&id=100063559877805

48 <https://shafaq.com/ar/امن-العشو-على-جنت-3-دواعش-بينهم-شر-في-كركوك-قضا-يقصف-جوي-عراقي/>

49 <https://almawrid.news/contents/view/details?id=63060>

50 <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=1100932790606235>

51 <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=920614662605203>

52 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi/posts/pfbid02PsPo79sWSUBjU534LVqB6XM7f6PHeeuNcRpYTsRj7pwHUEVUGgpcGotspWCnz6NBI>

53 <https://www.addustor.com/content.php?id=20243>

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Kürdistan Adalet Cemaati (Komal), 1 Mayıs'ta düzenlediği toplantının ardından Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Parlamentosu, vilayet meclisleri ve Süleymaniye'deki yerel yönetim pozisyonlarından çekilme kararı aldığını duyurdu. Komal Başkanı Ali Bapir'in imzası ile yapılan yazılı açıklamada, "Bugün yaptığımız toplantıda seçimlerin ertelenmesi ve kurumların ömrünün zoraki uzatılması IKBY'deki siyasi süreç üzerinde büyük bir kara leke olmuştur" ifadelerine yer verildi.⁵⁴ Komal'ın Süleymaniye Vilayet Meclisinde iki, Erbil vilayet meclisinde bir üyesi olmakla birlikte IKBY Parlamentosunda yedi milletvekili bulunuyor. Ayrıca Komal, Süleymaniye'nin Mavet Kaymakamlığı, Raperin'e bağlı İsev Nahiye Müdürlüğü, Germiyan'ın Bavenur Nahiye Müdürlüğü, Çemçemal'a bağlı Ağçeler Nahiye Müdürlüğü ve Halepçe'nin Sirvan Nahiye Müdürlüklerini elinde bulunduruyor.⁵⁵

Lahur Şeyh Cengi 4 Mayıs'ta Erbil'i ziyaret ederek Komal Başkanı Ali Bapir ve Kürdistan İslami Birliği (Yekgirtu) Genel Sekreteri Selahaddin Bahaddin ile bir araya geldi. Cengi'ye yakın olan ve Kasım 2021'de KYB Merkez Karar Yürütme Kurulu (MKYK) üyeliğinden ihraç edilen Molla Hasan, Lahur Cengi'nin Komal ve Yekgirtu liderleri ile görüştüğünü ve yakın zamanda da Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) yetkilileri ile bir araya geleceğini vurguladı. Ziyaretlerde Lahur Cengi'yi eşlik eden Mela Hasan, görüşmelerde Irak ile IKBY'deki genel durumun ele alındığını belirtti. Mela Hasan ayrıca, görüşmelerde tarafların IKBY seçimlerinin en yakın zamanda yapılması konusunda hemfikir olduklarını aktardı.⁵⁶

KYB ve Goran (Değişim) Hareketi heyetleri Süleymaniye'de bir araya geldi. Görüşmeden sonra yapılan ortak açıklamada, toplantıda Irak ve IKBY'deki siyasi gelişmelerin ele alındığı belirtilerek, "Her iki taraf değişen mevcut siyasi durumun halkın çıkarına olmadığı ve hiçbir siyasi tarafı temsil etmediği düşüncesindedir. Bu nedenle herkes Kürtler arası ilişkileri iyileştirmeye, yeniden düzenlemeye çalışmalı ve iç birliğin yeniden tesisi yönünde çaba göstermelidir" denildi. IKBY genel seçimlerine ilişkin hazırlık konusuna da değinilen açıklamada, "Bir an önce anlaşma ve uzlaşma sağlanmalı ve seçimler daha fazla ertelenmemelidir" denildi.⁵⁷ Öte yandan Goran ile KYB arasında gerçekleşen görüşmede, Süleymaniye'deki yerel yönetim pozisyonlarının değiştirilmesi konusunun masaya yatırıldığı kaydedildi. Böylece KYB tarafından Halepçe valiliğinin Goran'a verilerek mevcut durumda Süleymaniye'nin Goranlı valisinin KYB'li bir valiyle değiştirileceğinin gündem maddesi olduğu aktarıldı.⁵⁸

KYB'nin IKBY Seçim Yasası'nın çeşitli maddelerinde değişiklik yapılması için Federal Mahkeme'ye şikâyetle bulunduğu bildirildi. IKBY Parlamentosunda KYB Grup Başkanı Ziyad Cabar, yaptığı basın açıklamasında, "IKBY'nin dört seçim bölgesine bölünmesinden ve her vilayetin

54 <https://www.youtube.com/watch?v=mvADkMnEOZc>

55 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=12748

56 <https://www.youtube.com/watch?v=7RBd9JELGAo>

57 <https://speemedia.com/dreja.aspx?hewal&jmare=123977&Jor=1>

58 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=5676>

seçmen sayısına göre meclise kendi temsilcisini göndererek kendisini temsil etmesinden yanayız” dedi. Cabar, “Son iki yılda, aramızda varılan siyasi anlaşmaya dayanarak komisyonu yeniden faaliyete geçirmek ve yasayı değiştirmek için çok çaba sarf ettik. Artık zaman kalmadığına göre, bu yasayı tüm IKBY halkının kendilerinin sayacağı bir şekilde değiştirebileceğimiz konusunda umudumuzu yitirdik, bu nedenle Federal Mahkemeye başvurduk ve seçimlerin zamanında yapılması için tüm yasal ve anayasal önlemleri alacağız” ifadelerini kullandı.⁵⁹

• Güvenlik

2 Mayıs'ta Süleymaniye'nin Mavet ilçesine bağlı Gellale köyünün çevresi silahlı insansız hava araçları tarafından (SİHA) hedef alındı. İlgili saldırıda herhangi bir can kaybı ve maddi zararın olmadığını dile getiren Mavet Kaymakamı Kameran Hasan, köye iki kilometre mesafedeki iki ayrı noktanın yoğun bir şekilde bombalandığını belirtti. İki hafta önce de Süleymaniye'nin Pençvin ilçesine bağlı Viryava ve Kani köyleri arasındaki bir bölgede SİHA'lar bir aracı bombalamış, araçta terör örgütü PJAK/PKK'lı oldukları belirtilen üç kişi ölmüş bir kişi de yaralanmıştı.⁶⁰

IKBY Güvenlik Kurulu tarafından Irak'ın diğer vilayetlerinden IKBY'ye giren iki teröristin yakalandığı duyuruldu. Açıklamada, yakalanan teröristler hakkında Irak Mahkemesi tarafından yakalama kararı olduğu ve bu teröristlerin Süleymaniye'de yakalandığı aktarıldı.⁶¹

Rudaw televizyon kanalına konuşan Irak Sivil Havacılık Otoritesi sözcüsü Cihad Kazım, “Türk Hava Yolları Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığına Türk hava sahasının kapatılmasının gerekçelerini sorduk ancak iki taraftan da herhangi bir yanıt alamadık” diye konuştu. Türk Hava Yolları 3 Nisan'da Süleymaniye Havaalanı'na yapılan uçuşları askıya almıştı. Türkiye hükümeti, terör örgütü PKK'nın Süleymaniye'de artan faaliyetlerini gerekçe göstererek hava sahasını Süleymaniye'ye yapılan tüm uçuşlara kapatmıştı. Öte yandan IKBY Parlamentosu Ulaştırma ve İletişim Komisyonu Başkanı Lokman Verdi, Türkiye'nin tek taraflı kararından bu yana IKBY'nin hava sahasının yeniden açılması konusunda herhangi bir çaba harcamadığını savundu. Verdi, “KYB ekibinin başkanı Kubat Talabani'nin çabaları dışında, Ulaştırma Bakanlığı da ihmalkâr davrandı. Hatta hava sahasının açılmasını talep ettiklerini bile duymadık” dedi.⁶²

• Ekonomi

Draw Medya'nın haberine göre, geçtiğimiz hafta KYB heyeti Bağdat'ı ziyaret ederek Fetih Koalisyonu lideri Hadi el-Amiri, Kanun Devleti Koalisyonu lideri Nur el-Maliki ve Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed el-Halbusi ile ayrı ayrı bir araya geldi. Aktarılan bilgilere göre,

59 <https://xendan.org/detailnews.aspx?jimore=164324&babet=2&relat=1024>

60 <https://www.kurdiu.org/ku/b/533429>

61 <https://www.peyam.net/Details/39064>

62 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/300420231>

KYB heyeti görüştüğü yetkililerden, Irak Bütçe Yasası'nda Süleymaniye'ye ayrılan bütçe payının ayrı olması ve Erbil'e bağlanmaması isteğinde bulundu. Haberde ayrıca, Şii tarafların KYB'nin isteğine karşı olumsuz bir tavır sergilemediği ve büyük ihtimalde bu konuda KYB'ye destek olacakları belirtildi.⁶³

IKBY Maliye Bakanı Avat Cenab, mevcut durumda nisan ayı kamu personeli maaşı için bankalarda yeterli para olmadığını belirtti. Cenab, "Elimizde yeterli para olmadığı için nisan ayı memur maaşlarını ödemede kriz yaşanabilir" dedi. Cenab açıklamasının devamında "IKBY petrol ihracatı başlamazsa durum kötüleşebilir" diyerek, "mevcut durumda memur maaşı için yaklaşık 500 milyar dinar var ancak bizim 900 milyar dinardan fazlaya ihtiyacımız var" dedi.⁶⁴

63 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=12726

64 <https://www.xendan.org/detailnews.aspx?jimare=164227&babet=1&relat=1024>

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Güvenlik

ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, Washington Yakın Doğu Araştırmaları Enstitüsünde perşembe gününde verdiği açıklamasında 6 Mayıs Cumartesi gününde Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman ile görüşmek için Suudi Arabistan'a ziyaret gerçekleştireceğini açıkladı. Sullivan, verdiği açıklamasında Veliht Muhammed bin Selman ile güvenlik konusunda gerçekleştireceği görüşmesinin ardından ABD'nin BAE ve Hindistan ile olan güvenlik ve ekonomik ilişkilerini değerlendirmek için Riyad'da BAE'li ve Hintli yetkililerle de bir araya geleceğini söyledi. Bununla birlikte İran ve Yemen gelişmelerinin de gündemde yer alacağını bildirdi.⁶⁵

• Ekonomi

01 Mayıs tarihinde, Umman Petrol Bakanlığı tarafından yapılan yeni açıklamada Umman'daki petrol ihracatının 2023 Mart ayında, 2022 Mart ayına nazaran %2,6'lık büyümeyle 93 milyon 304 bin 400 varilden 95 milyon 741 bin 700 varile çıktığı açıklandı. Haberde mart ayındaki varil satışlarının ortalama 81,5 dolardan gerçekleştiği bilgisi verildi.⁶⁶

Bahreyn Çalışma Bakanı Cemil bin Muhammed Humeidan, verdiği son açıklamasında Bahreyn hükûmetinin ülke içerisindeki yabancı işçi sayısını sıfıra indirmek için yeni projeleri yakın dönemde yürürlüğe alacağını açıkladı. Verilen açıklamada yerli genç halkın verdiği çabadan ve çalışkanlıktan ötürü yabancı çalışanlar yerine Bahreynli gençlerin istihdam edileceği söylendi. Benzer hamlelerin daha öncesinde Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten de geldiği bilinmektedir. Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman'ın 2030 vizyonu çerçevesinde büyük oranda yerel genç halkı birçok alanda istihdam ettiği görüldü.⁶⁷

Bahreyn İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan yeni açıklamada Bahreyn'in, yabancı yatırımcılara uygulayacağı "Yeni Altın İkamet" uygulamasının yeni özellikleri tanıtıldı. Açıklamada altın karta sahip olabilmek için yatırımcının minimum 530 bin dolar değerinde arsa veya konut satın alma, bununla birlikte minimum 10 bin 612 dolar emekli maaşının olmasının gerektiği açıklandı. Aynı zamanda Bahreyn'in bu kolay şartlar ile bölgede kolay altın ikamet veren en önemli ülkelerden biri olduğu söylendi.⁶⁸

• Siyaset

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan, 01 Mayıs tarihinde Ürdün Amman'da Suriye'nin Arap Birliğine dönmesi süreciyle ilgili yapılan toplantıya Suriye, Mısır, Irak ve Ür-

65 <https://www.aljazeera.net/news/2023/5/5/مستشار-الأمن-القومي-الأميركي-يزور>

66 <https://attaqa.net/2023/05/01/إنتاج-سلطنة-عمان-من-النفط-والمكثفات-بت/>

67 <https://www.vetogate.com/4872953>

68 <https://www.mogaznews.com/Sfr-W-Syahh/1289289.html>

dün dışişleri bakanlarıyla birlikte katılım sağladı. Toplantı, geçtiğimiz ay içerisinde KİK bünyesinde Suriye'nin Arap Birliğine dönmesi süreciyle ilgili yapılan toplantının devamı olarak nitelendirildi. Toplantı sonrasında verilen ortak açıklamada Suriye'nin Arap Birliğine döndürülmesi için çabaların devam ettiği ve edeceği bildirildi. Toplantıda bin Farhan'ın Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdat ile bir araya gelmesi önemli gelişme oldu. Takip eden günler içerisinde devam eden toplantılar ve istişareler doğrultusunda Arap Birliği tarafından yapılan açıklamada Suriye'nin Arap Birliğine yeniden davet edildiği açıklandı. Bu doğrultuda 19 Mayıs tarihinde Riyad'da düzenlenecek Arap Birliği zirvesinde Suriye'nin koltuğunda görülmesi büyük olasılıktır.⁶⁹

06 Mayıs tarihinde Londra'da Kral III. Charles'ın taç giyme merasimine katılanlar arasında Körfezli liderler de yer aldı. Ancak diğer Körfezli ülkelerin aksine törene Suudi Arabistan'dan "prens" katılması önemli gelişme oldu. Taç giyme törenine Suudi Arabistan'dan Devlet Bakanı, Bakanlar Kurulu Üyesi Türki bin Muhammed bin Fahd Al Suud katılırken, BAE'den Devlet Başkan Yardımcısı, Başbakan Yardımcısı Mansur bin Zayid Al Nahyan, Katar'dan Katar Emiri Şeyh Temim, Bahreyn'den Kral Hamed bin İsa Al Halife, Kuveyt'ten Veliht Emir Mişal el-Cabir es-Sabah ve son olarak Umman'dan ise Veliht Yezen bin Heysem katıldı. Tören esnasında Katar Emiri Şeyh Temim ile Bahreyn Kralı Hamed arasında selamlaşmanın gerçekleşmesi ise ayrı gündem yarattı.⁷⁰

69 <https://www.aljazeera.net/news/2023/5/1/بحضور-فيصل-المقداد-وزراء-خارجية-عرب>

70 <https://alkhaleejonline.net/سياسة/قادة-خليجيون-يشاركون-في-حفل-تتويج-الملك-تشارلز-الثالث>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

Bu bölüm 1-7 Mayıs 2023 tarihleri arasındaki Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır ve Sudan'daki siyaset, ekonomi ve güvenlik gelişmelerini mercek altına almaktadır.

• Siyaset

Kuzey Afrika'daki iç siyaset ve dış politika gelişmeleri incelendiğinde bu hafta on bir temel konunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme Brezilya Senatosu Dış İlişkiler ve Ulusal Savunma Komitesi'nin (The Foreign Relations and National Defense Committee – CREDN) Fas ile savunma iş birliği anlaşmasını onaylayan bir kararname taslağını kabul etmesidir. Brezilya Üst Meclisi, metnin raportörü Senatör Espirdiao Amin'in onay için olumlu bir rapor sunduğunu vurguladı. Anlaşma ayrıca iki ülkenin teorik ve pratik oturumlar, kültürel ve sportif etkinliklerin yanı sıra insani yardım ve askeri eğitimler gerçekleştirmesine de olanak tanıyacaktır.⁷¹

İkinci gelişme, ABD kongresinden bir heyetin, Rabat ve Washington arasındaki iş birliği ve ikili ilişkileri güçlendirmeye yönelik devam eden çabaların bir parçası olarak Fas'a resmî bir ziyaret gerçekleştirmesidir. Fas Ulusal Savunma İdaresi Bakanı Abdellatif Loudyi bugün ABD Temsilciler Meclisi Silahlı Hizmetler Komitesi Başkanı Mike Rogers başkanlığındaki heyeti kabul etti. Ulusal Savunma İdaresinden yapılan açıklamada, görüşme sırasında kongre üyelerinin Fas'ın Kral 6. Muhammed döneminde gerçekleştirdiği büyük reformlardan duydukları heyecanı dile getirdikleri kaydedildi. ABD heyeti ayrıca Fas ile ABD arasında yüzyıllardır süregelen iş birliği ve dostluk bağlarının önemini vurgulayarak Washington'un askerî, güvenlik ve ticaret dâhil olmak üzere farklı alanlarda bu stratejik ortaklığı geliştirme kararlılığını dile getirdi. Heyet ayrıca Fas'ın Akdeniz, Afrika ve Ortadoğu'da barış ve istikrara hizmet eden çabalarına ve rolüne olan hayranlığını yineledi.⁷²

Üçüncü gelişme, Cezayir'in Libya'da seçimlerin düzenlenmesine yönelik her türlü anlaşmayı desteklediğini bildirmesidir. Cezayir Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamaya göre Menguş, "kardeşlik ilişkilerini ve Cezayir-Libya iş birliğini güçlendirmek ve iki kardeş ülke arasında ortak çıkarlara ilişkin konularda siyasi istişare ve koordinasyonu yoğunlaştırmak amacıyla" iki günlük bir çalışma ziyareti için çarşamba günü Cezayir'e geldi. Bu ziyaret kapsamında Cezayir dün Libya'da parlamento ve başkanlık seçimlerinin yapılmasını sağlayacak her türlü anlaşmaya destek vereceğini açıkladı. Cezayir Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamaya göre görüşmelerde karşılıklı çıkarları ilgilendiren konular ele alındı. Bakanlığın açıklamasına göre Menguş, Attaf'a Libya'daki krizi sona erdirmek için Birleşmiş Milletler

71 <https://www.moroccoworldnews.com/2023/05/355263/brazil-senates-foreign-commission-adopts-defense-cooperation-agreement-with-morocco>

72 <https://www.moroccoworldnews.com/2023/05/355281/american-congressional-delegation-renews-us-readiness-to-boost-ties-with-morocco>

öncülüğünde yürütülen siyasi süreçteki son gelişmeler hakkında bilgi verdi. Attaf Cezayir'in bu komşu ülkenin istikrarını ve birliğini destekleme ve parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ilerlemek için halkı arasında uzlaşma sağlama çabalarını destekleme taahhüdünü teyit etti.⁷³

Dördüncü gelişme Tunus'ta gazeteciler sendikasının Said'i "basın özgürlüğünün bir numaralı düşmanı" olmakla suçlamasıdır. Tunus Ulusal Gazeteciler Sendikası Başkanı, devlet televizyonunun tüm muhalif sesleri dışlayan önemsiz bir propaganda sözcüsü hâline geldiğini bildirdi. Tunus'un önde gelen gazeteciler sendikası çarşamba günü yaptığı açıklamada Cumhurbaşkanı Kays Said'i, muhalefetin darbe olarak nitelendirdiği 2021 yılında neredeyse tüm yetkileri ele geçirmesinden bu yana basın özgürlüğünün bir numaralı düşmanı hâline gelmekle suçladı. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü çarşamba günü yaptığı açıklamada Tunus'ta basın özgürlüğünün son bir yılda önemli ölçüde gerilediğini ve ülkenin listede 94. sıradan 121. sıraya düştüğünü belirtti. Tunuslu Gazeteciler Ulusal Sendikası Başkanı Mahdi Jlassi, devlet televizyonunun son on yılda çoğulcu bir ses olarak kaldıktan sonra tüm muhalif sesleri dışlayan önemsiz bir propaganda sözcüsü hâline geldiğini bildirdi.⁷⁴

Beşinci gelişme Libya Başbakanı Dibeybe'nin Havacılık ve Uzay Teknolojileri Teknofest Festivali'nde yaptığı konuşma sırasında Türkiye'nin başarılı bir devletin en iyi örneği olduğunu belirtmesidir. Libya Başbakanı Abdülhamid Dibeybe cumartesi günü yaptığı açıklamada Türkiye'nin başarılı bir devlet modelinin en belirgin örneği olduğunu bildirdi. Dibeybe'nin açıklamaları, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da katılımıyla İstanbul Atatürk Havalimanı'nda düzenlenen Havacılık ve Uzay Teknolojileri Teknofest Festivali'nde yaptığı konuşma sırasında geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın modern Türkiye'nin inşasındaki rolüne değinen Dibeybe, "Türkiye bugün başarılı bir devlet modelinin en belirgin örneğidir ve halkına, milletine ve vatanına hizmet eden bir Türk modeli görüyoruz" ifadelerini kullandı. Dibeybe, Teknofest'te çok sayıda katılımın Türkiye'nin uzay bilimleri, havacılık ve teknoloji alanındaki ilerlemesini yansıttığını vurgulayarak, Libya'daki hava savunma sistemlerinin güçlendirilmesine katkılarından dolayı Türkiye'ye ve Türk insansız hava aracı endüstrisinin lider şirketi Baykar'a teşekkürlerini ifade etti.⁷⁵

Altıncı gelişme ABD'nin Libya özel temsilcisinin Çad sınır güvenliğine yönelik incelemelerde bulunmasıdır. ABD'nin Libya Özel Temsilcisi Richard Norland, Çad'ın başkenti Encemine'de sınır güvenliği ve ekonomik kalkınma alanlarında bölgesel iş birliğini görüştü. "Encemine'de Libya'nın Çad Büyükelçisi Muhammed el-Medeni ve ABD'nin Çad Büyükelçisi Alex Laskaris ile bir araya gelerek sınır güvenliği ve ekonomik kalkınma alanlarında bölgesel iş birliğini ele almaktan memnuniyet duyuyorum. Bugün ve yarın Çadlı yetkililerle yapacağım istişareleri sabırsızlıkla bekliyorum." şeklinde tweet attı.⁷⁶

73 <https://www.middleeastmonitor.com/20230505-algeria-supports-any-deal-to-organise-elections-in-libya/>

74 <https://www.middle-east-online.com/en/tunisian-journalists-union-accuses-saied-being-no-1-enemy-press-freedom>

75 <https://libyaobserver.ly/news/dbiebah-turkey-best-example-successful-state>

76 <https://libyaobserver.ly/inbrief/us-special-envoy-libya-reviews-chad-border-security>

Yedinci gelişme Mısır Dışişleri Bakanı Şükri'nin, Suriye konulu Arap dışişleri bakanları toplantısına katılmasıdır. Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şükri, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan ve Irak tarafından Suriye konusunda oluşturulan komitenin toplantısına katılmak üzere pazar akşamı Ürdün'ün başkenti Amman'a gitti. Komite, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri, Mısır, Ürdün ve Irak dışişleri bakanlarının 14 Nisan'da Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde ortak Arap politikalarını teşvik etmenin yollarını görüşmek üzere gerçekleştirdikleri istişare toplantısından kaynaklanmaktadır. Sözcü Büyükelçi Ahmed Ebu Zeyd, komitenin Suriye kriziyle başa çıkma yollarını görüşeceğini ve Arap ülkelerinin kardeş Suriye halkıyla dayanışmasını güçlendirmeyi hedeflediğini bildirdi. Ürdün Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Sinan Majali ise toplantının Suudi Arabistan'ın ev sahipliğinde düzenlenen KİK, Ürdün, Irak ve Mısır istişare toplantısının tamamlayıcısı niteliğinde olduğunu vurguladı.⁷⁷

Sekizinci gelişme Mısır'ın Sudan krizine yönelik karar tasarısı önermesidir. Mısır'ın başkenti Kahire'de bir araya gelen Arap Ligi daimî üyeleri 1 Mayıs Pazartesi günü Sudan'daki çatışmalara ilişkin acil bir toplantı düzenledi. Mısır'ın Daimî Temsilci Yardımcısı Ubeyde el-Dandaravi komşu ülkedeki çatışmaların durdurulmasına yönelik bir karar taslağının ana hatlarını çizdi. Ubeyde el-Dandaravi "Mısır (karar taslağında) çatışmaların derhâl ve kapsamlı bir şekilde durdurulması ve (çatışan) tüm taraflara Sudan halkına öncelik verilmesi ve akan kanın durdurulması için çabalarını başlatmaları çağrısında bulunuyor ki bu da krizin kapsamlı bir şekilde çözülebileceği siyasi diyaloga dönülmesi için bir ön koşuldur" ifadelerini kullandı.⁷⁸

Dokuzuncu gelişme, Sudan Ordusunun, dünyaya Hızlı Destek Güçleri'ni terör grubu olarak tanımlama çağrısında bulunmasıdır. Sudan, uluslararası toplumu devlete, vatandaşlara ve ülkedeki diplomatik misyonlara karşı suç işlemekle suçladığı Hızlı Destek Kuvvetleri'ni (HDK) "terör grubu" olarak tanımlamaya çağırdı. Sudan Dışişleri Bakanlığı yaptığı yazılı açıklamada, uluslararası topluma ve Hükûmetlerarası Kalkınma Otoritesine (IGAD) isyancı grubunu devlete, vatandaşlara ve ülkedeki diplomatik misyonlara karşı devam eden ihlalleri ve işlediği suçlar nedeniyle kınama ve terör örgütü olarak tanımlama ve bakanlık ayrıca yasal ve adli hesap verebilirlik tedbirlerinin zamanında uygulanması çağrısında bulundu.⁷⁹

Onuncu gelişme Sudan Ordusunun ve Hızlı Destek Kuvvetleri'nin çatışmalar sürerken ateşkes görüşmeleri için Cidde'ye heyet göndermesidir. Ordudan yapılan açıklamada, Sudan Ordusunun Suudi Arabistan ve ABD'nin ortak girişimi çerçevesinde ateşkes görüşmeleri için Suudi Arabistan'ın Cidde kentine bir heyet gönderdiği belirtildi. Heyet hem ordunun hem de rakip Hızlı Destek Kuvvetleri'nin (HDK) Sudan'daki çatışmanın sona erdirilmesine yönelik müzakereleri değil sadece insani ateşkesleri görüşeceklerini açıklamalarının ardından cuma akşamı Cidde'ye hareket etti. Sudan Ordusundan yapılan açıklamada, ordu heyetinin paramiliter düşmanlarıyla uzatılma sürecindeki ateşkesin ayrıntılarını görüşeceği belirtildi.

77 <https://www.dailynewsegypt.com/2023/04/30/shoukry-participates-in-arab-foreign-ministers-meeting-on-syria/>

78 <https://www.africanews.com/2023/05/01/sudan-crisis-egypt-proposes-draft-resolution/>

79 <https://www.aa.com.tr/en/africa/sudan-urges-world-to-designate-paramilitary-rapid-support-forces-as-terror-group/2889950>

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı, Hızlı Destek Güçleri (HDK) elçilerinin de 6 Mayıs Cumartesi günü görüşmelerde bulunmak üzere Cidde'de olduklarını bildirdi ancak her iki taraf da sadece insani ateşkesi görüşeceklerini, savaşı sona erdirmek için müzakere etmeyeceklerini açıkça belirttiler.^{80 81}

On birinci gelişme, Türkiye Büyükelçisinin aracının Sudan'da silahlı saldırıya uğramasıdır. Başkent Hartum ve çevresinde ordu ile Hızlı Destek Kuvvetleri arasında çatışmalar devam ederken Türkiye'nin Sudan büyükelçisinin makam aracına ateş açıldı. Türk diplomatik kaynaklar, 6 Mayıs Cumartesi günü meydana gelen çatışmada ölen ya da yaralanan olmadığını ve Büyükelçi İsmail Çobanoğlu'nun aracına isabet eden ateşin kaynağının belirsiz olduğunu bildirdi fakat Sudan'da çatışan iki rakip taraf, saldırıdan birbirlerini sorumlu tuttu.⁸²

• Ekonomi

Kuzey Afrika'da ekonomi alanındaki gelişmeler incelendiğinde dört gelişmenin öne çıktığı görülmektedir.

Bu gelişmelerden ilki, Mısır ve Japonya arasındaki ticaret hacmi ile ilgilidir. Kamu Seferberlik ve İstatistik Merkezi Ajansına (CAPMAS) göre, Japonya ve Mısır arasındaki ticaret 2020/2021 mali yılında 1,6 milyar dolardan yüzde 26,3 düşerek 1,1 milyar dolara gerilese de Mısır'daki Japon yatırımları 2021/2022 mali yılında arttı. CAPMAS'a göre Mısır'ın Japonya'ya ihracatı, 2020/2021 mali yılındaki 554,4 milyon dolara kıyasla, 2021/2022 mali yılında %53 düşüşle 260,8 milyon dolara geriledi. Mısır'ın Japonya'dan yaptığı ithalat ise yüzde 11,6 azalarak 888,5 milyon dolara geriledi ancak Mısır'daki Japon yatırımları, 2020/2021 mali yılındaki 37,1 milyon dolardan 2021/2022 mali yılında yüzde 98,7 artışla 73,7 milyon dolara yükseldi. CAPMAS duyurusu, Japonya Başbakanı Fumio Kişida'nın Afrika gezisi kapsamında cumartesi günü Mısır'a üç günlük bir ziyarete başlamasıyla geldi.⁸³

İkincisi, Mısır Tedarik ve İç Ticaret Bakanı Ali Moselhi'nin yaptığı bir açıklamayla ilgilidir. Cumartesi günü yapılan açıklamada, Mısır'ın Hindistan rupisi ve Çin yuanı da dâhil olmak üzere ABD doları dışındaki yabancı para birimleri karşılığında buğday ithal etmeyi düşündüğü söylendi. Asharq Business'a göre Moselhi, konunun hâlen değerlendirildiğini ve resmî bir anlaşmaya varılmadığını belirtti.⁸⁴

Üçüncüsü, Mısır Başbakanı Mustafa Madbouly, 30 Nisan Pazar günü yaptığı açıklamada, Japonya'nın Kahire'nin dördüncü metro hattını finanse etmek için üçüncü dilimde Mısır'a 100 milyar Japon yeni (yaklaşık 733 milyon dolar) değerinde finansman sağlayacağını belirtti.

80 <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/5/sudan-army-sends-envoys-for-truce-talks-as-fighting-rages>

81 <https://www.reuters.com/world/africa/sudans-warring-parties-meet-talks-saudi-arabia-2023-05-06/>

82 <https://www.trtworld.com/turkiye/turkish-ambassadors-vehicle-comes-under-gunfire-in-sudan-13133598>

83 <https://english.ahram.org.eg/News/498705.aspx>

84 <https://english.ahram.org.eg/News/498716.aspx>

Madbouly, kendisi ve Japonya Başbakan Fumio Kishida'nın Mısır-Japonya İş Forumu'na başkanlık ettiği sırada açıklamalarda bulundu. Kahire Metro'sunun dördüncü hattının ilk aşamasını finanse etme anlaşması imzalandı ve hem Kishida hem de Devlet Başkanı Abdülfettah el-Sisi katıldı. Madbouly, Kahire Metro'sunun dördüncü hattının, Japon finansmanının Mısır'da ulaşımı geliştirme planını destekleyen en büyük paketlerden biri olduğunu belirtti.⁸⁵

Dördüncüsü, Office d'Echange'den (OE) alınan verilere göre, Fas'ın fosfat ihracatı 2023'ün ilk üç ayında %25 düşmesidir. OE raporuna göre, 2023'ün ilk üç ayının sonunda fosfat ihracatı, bir yıl önceki 24,5 milyar MAD'den (2,4 milyar dolar) 18,3 milyar MAD'a (1,8 milyar dolar) geriledi.⁸⁶

• Güvenlik

Bu hafta Kuzey Afrika'da güvenlik ve terör gelişmeleri incelendiğinde, dört gelişmenin öne çıktığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, Yasadışı Göçle Mücadele Birimi Güvenlik İşleri Müdür Yardımcısı Muhammed Bredaea'nın, birimlerinden birinin havaalanı yolu Al-Nakliye üzerinde bir mağarada yapılan soruşturma ve toplanan bilgilerin ardından farklı uyruklardan olan 312'den fazla yasa dışı göçmenin tutuklanmasına için bir güvenlik operasyonu gerçekleştirdiğini söylemesidir. Bredaea "mağara/in" olarak adlandırdığı yerin uyuşturucu kaçakçılığı ve fuhuş da dâhil olmak üzere yasa dışı eylemlerin yapıldığı bir yer olduğunu ve Trablus'ta hırsızlık yapan suçlular için bir sığınak olarak görüldüğünü ifade etti.⁸⁷

İkincisi, Libya'nın doğusundaki milis güçlerin lideri Halife Hafter'in, İtalya'nın başkenti Roma'da Dışişleri Bakanı Antonio Tajani ile bir araya gelmesidir. İlgili haberde İtalyan haber ajansı NOVA'ya göre Hafter'in İtalya ziyareti kapsamında Başbakan Giorgia Meloni ile de görüşebileceği aktarıldı. Bununla birlikte Hafter ve Tajani arasındaki görüşmelerde Libya'da devam eden siyasi belirsizlik ve yaklaşan seçimlerin konuşulduğu, Sudan'da devam eden iç çatışmalara da değinildiği belirtildi. Öte yandan İtalya'nın kabine kararıyla 2023 süresince Libya'yı merkeze alarak bölgedeki barış ve istikrarı desteklemek amacıyla dört yeni askeri misyon başlatma kararı aldığı ifade edildi.⁸⁸

Üçüncüsü, cumartesi günü ABD Dışişleri Bakanlığında görevli Leslie Ordeman'ın, Libya'nın terörle mücadele eğitim programına katılımını memnuniyetle karşıladığını belirtmesidir. ABD'nin Libya Büyükelçiliğine ait resmî Twitter hesabından yapılan açıklamada, terör faaliyetlerini caydırma, tespit etme ve engelleme kapasitesini güçlendirmeye yönelik program ve eğitime katılan Libya'lı katılımcıları tanımaktan memnuniyet duyulduğu ifade edildi. Haberin

85 <https://english.ahram.org.eg/News/498754.aspx>

86 <https://www.morocoworldnews.com/2023/05/355246/moroccos-phosphate-exports-take-massive-hit-in-2023>

87 <https://libyaobserver.ly/inbrief/312-illegal-immigrants-detained-security-operation-tripoli>

88 <https://libyareview.com/34186/haftar-meets-italian-foreign-minister-in-rome/>

devamında Libyalı yetkililerin terörle mücadele noktasında ABD'li güvenlik kurumlarıyla iş birliği içinde olduğu kaydedildi.⁸⁹

Dördüncüsü, Halife Hafter'in gerçekleştirdiği İtalya ziyareti sırasında İtalya İçişleri Bakanı Matteo Piantedosi ile bir araya gelerek güvenlik alanındaki iş birliğinin arttırılması, yasa dışı göçle mücadele ve güvenlik güçleri için eğitim programları hazırlanması üzerine görüşme sağladıkları belirtilmesidir. Hafter'in medya ofisinden yapılan açıklamaya göre Piantedosi, iki ülkenin çıkarlarına hizmet etmek ve bölgenin karşı karşıya olduğu tüm tehlikeleri ele almak için çalışmak üzere iki ülke arasındaki ilişkiyi güçlendirmeyi teyit ettiği ifade edildi.⁹⁰

89 <https://libyareview.com/34245/us-commends-libyas-participation-in-counter-terrorism-training-program/>

90 <https://libyaobserver.ly/inbrief/haftar-italian-minister-interior-discuss-security-cooperation>